

TRANSILVANIA

FOIA ASOCIAȚIUNEI TRANSILVANE PENTRU LITERATURA ROMÂNĂ ȘI
CULTURA POPORULUI ROMÂNŪ.

NrulŪ 8.

SIBIIŪ, 15 AUGUSTŪ 1892.

AnulŪ XXIII.

ÎmediatŪ înainte de adunarea generală a „AsociaȚiunei transilvane pentru literatura română și cultura poporului românŪ“, primimŪ novela de adencă întristare, că mórtea a răpitŪ din sinulŪ poporului nostru pre venerabilulŪ Archiereu, pre zelosulŪ și preameritatulŪ păstorŪ alŪ bisericei greco-catolice, pre distinsulŪ fiulŪ alŪ poporului românŪ, MetropolitulŪ

Dr. IoanŪ Vancea,

arhiepiscopŪ și metropolitŪ de Alba-Iulia și FăgărașŪ etc., membru fundatorŪ alŪ AsociaȚiunei, carele în nóptea de 30 spre 31 IuliŪ cāl. n. a încheiatŪ mănósa sa vieță păméntescă.

AnunciulŪ funebrealŪ, ce-lŪ dă Venerab. CapitulŪ metropolitanŪ din BlajŪ din acestŪ tristŪ incidentŪ, este celŪ următorŪ :

Dr. IoanŪ Vancea de Buteasa,

arhiepiscopŪ și metropolitŪ gr.-cat. de Alba-Iulia și FăgărașŪ, consiliarŪ intimŪ de statŪ alŪ Maiestatei Sale ces. și reg. apostolice, decoratŪ cu crucea mare a orduluiŪ LeopoldinŪ, PrelatŪ domesticŪ alŪ Sântiei Sale PontificelulŪ RomanŪ și Asistente la soliulŪ pontificiŪ, conte Roman etc. etc.,

născutŪ la VașadŪ comitatulŪ Bihorului în 18 MaiŪ 1820, astăđi 31 IuliŪ n. la douespredece și jumătate óre din nópte, după unŪ morbu scurtŪ, împărtășitŪ cu sacramentulŪ sântei PenitenȚie, și-a datŪ nobilulŪ seu sufletŪ în mânilorŪ Creatoriului.

Sânta Liturgiă întru repausulŪ sufletuluiŪ seu se va celebra în 1. (prima) AugustŪ n. a. c., ear immorméntarea lui se va ținea în 3 AugustŪ la 10 óre antemeridiane. În veci amintirea lui! —

Reservându-ne trista datorință, a da onoratuluiŪ nostru publicŪ o descriere a vieței distinsuluiŪ bărbatŪ, đicemŪ aceluia, în armoniă frățescă cu tóte foile preseiŪ nóstre naționale: *Have anima pia!*

RedacȚiunea „Transilvaniei“.

LA CHESTIUNEA EDUCAȚIUNEI FEMEII.

Cea mai înaltă datorință și problemă a vieții noastre omenești este: să viețuim câtă mai corectă în toate privințele și între toate împrejurările, ceea-ce însemnă: să trăim câtă mai perfectă. Viața perfectă este și trebuie să fie scopul suprem al întregii noastre străduințe.

Viața noastră omenescă constă din felurite lucrări, acțiuni, ce sevărsim. Aceste lucrări și au toate boldurile lor firești. Baza pentru boldurile acestor lucrări o aflăm parte în însăși dispozițiunile nedespărțite de organism (momentul biologic), parte însă în atingerea, în care individul vine cu lumea din afară (momentul sociologic). Omul adevărat, încărcat cu anumite dispozițiuni firești pentru viață, îndată ce se naște, vine în atingere cu lumea din afară, din care atingere se formează între el și ea o relațiune, ce apoi la olaltă cu dispozițiunile individuale firești îi susține viața și îi determină felul ei. Momentul primă, cel biologic, se schimbă tare puțin. Al doilea însă se schimbă după împrejurări și timp.

Feluritele activități, ce ne alcătuiesc viața, le putem clasifica din punctul de vedere al scopului și importanței lor de astăzi în: 1) acelea, cari se referă la conservarea vieții, 2) cari se referă la câștigarea mijloacelor de lipsă pentru susținerea vieții, 3) acelea, cari se referă la creșterea surescenenței, 4) acelea, cari se referă la afacerile noastre ca oameni în societate, și în fine 5), cari se referă la câștigarea mijloacelor de lipsă pentru procurarea plăcerilor. Întru câtă omul sevărsescă mai bine aceste lucrări și satisface mai pe deplin datorințelor împreunate cu ele, și în armonie mai deplină, cu atâtă mai desevărsit trăesce. Pentru ca să putem însă implini acele lucrări în modă câtă mai desevărsit, trebuie fără îndoială se scimă cum avem să lucrăm, pentruca să le împlinimă câtă mai corectă, ceea-ce reclamă: să învățăm. Și în vederea datorințelor, ce le întâlnimă în viața noastră, fiă-care ară trebui să învățăm, pentruca să scim: cum să

ne purtăm în toate situațiile și împrejurările, să știm adecă : cum trebuie să ne tratăm corpul, cum să ne folosim inteligența, cum să ne conducem afacerile în cerulul chemării noastre, cum să ne crescem suferința, cum să folosim toate acele surse de fericire, cu care natura a dăruit pe om, cum să ne împlinim datorințele ca membrii ai societății în biserică și în stat, cu un cuvânt să știm, cum să ne folosim toate puterile noastre și ale naturii, ca să rezultă din ele atât binele nostru cât și al deapropelui. Acestea sunt condițiile, dela care depinde viața deservită a omului.

În consonanță cu cele de până aici, înțelegă educația nu poate avea alt scop și problemă, decât : să ne înzestreze cu toate acele mijloace de lipsă, cu ajutorul cărora se putem fiă-care după împrejurările sale și chemarea sa duce o viață cât mai deservită în organismul societății omenești. Educația are adecă să ne prepareze pentru toate lucrările din viața omenească. Pentru acest scop educația se folosese de instrucție. Acesta se întâmplă atât în familie, cât și în școală. Instrucția scolară lucrează pentru realizarea scopului său prin obiectele ei de învățământ. Fiă-care din obiectele de învățământ e menită mai mult sau mai puțin a califica special pentru una sau alta din problemele singuraticelor lucrări, ce am vădit că alcătuiesc viața omenească. Nu înțelegem aici, că cutare obiect de învățământ din școală are să dea calificarea specială pentru o anumită chemare din viață, ci că fiă-care obiect are să ne desvolte intelectul în o anumita direcție, îmbogățindu-l totdeauna și cu cunoștințe din același reion, astfel ca toate obiectele la oaltă, pe lângă că ni-a dat diferite cunoștințe reale, să ne înzestreze cu o aptitudine de observație și orientare clară în toate acele direcții, unde avem să întâlnim datorințe de împlinire, lucrări de servit.

Să vedem acum, încât corespunde planul actual de învățământ scopul reclamat de trebuințele, ce am vădit, că are viața noastră. Și fiindcă e vorba aici de edu-

cațiunea femeii, vomă avé sê ne uitămă la planulă din școlele de fete.

Școlele de fete se împartă în școle elementare poporale, școle superioare poporale și școle civile. În planulă de învățământă pentru aceste categorii de școle vomă afla multe și diferite obiecte, din cari fetițele își însușescă diferite cunoștințe, cari le îmbogățescă și desvôltă mintea, le facă cultă. Cultura acêsta câștigată în școlă, la olaltă cu aceea, ce și mai însușescă în familiă și cu aceea, ce și-o însușescă din referințele sociale în care trăescă, forméză întrégă cualificațiuneă unei femeii de astăzi. În școlă nu aflămă însă nici ună obiectă care ară fi merită sê cualifice pe viitorea femeie în cea mai de căpetenie a ei datorință, în datorința și lucrarea de viitorea mamă. Totă nimica i se ofere în acêstă direcțiune în familiă, afară dóră de nisce esemple rele. Dela referințele sociale nici nu așteptămă, de ore-ce ele au altă problemă. De totă neorientată ese decă din școlă în privința acêstei și totă neorientată ese și din casa părintescă. Care va să dăcă: educațiunea de astăzi nu preparéză pre femeia pentru tôte lucrările din vieța ei, căci în cualificațiunea, ce i-a dată educațiunea, care o a avută sub stăpânirea s'a, pentru cea mai de frunte chiemare a femeii lipsescă învățătura. Și de ce trebă e cualificațiunea? Nu de aceea, ca fie-care sê scie săvêrși la loculă sêu lucrările lui date; doctorulă în doctoriă, măestrulă în măestrie, inginerulă în ingineriă, avocatulă în advocațiă, preotulă în preotție ș. a. m. Oră pentru a cresce copiii nu se cere nici o iscusință, nici o cualificațiune? Pôte oră cine sê conducă lucrarea educațiuneii cum î-lă taie capulă? Pentru ce mai dăcă filosofii: „în dosulă educațiuneii zace secretulă celă mare ală perfecțiunării omenimeii“? Oră familia și în specială mama nu e factorulă celă dintâilă și mai mare în educațiune? Faptă este însă cu tôte acestea, că în întrégulă sistemulă nostru de instrucțiune și educațiune femeescă, ce are astăzi menirea sê cualifice pe femeia, nu sê cuprinde nimica din învățătura educațiuneii. Și acesta e ună mare de-

fectă în sistemul nostru de instrucțiune și educațiune, ȳicemă : celă mai mare. Nică o răsponsabilitate nu e atâtă de grea pentru femeă în vieță, ca răsponsabilitatea, ce o aă față de crescerea copiiloră. E înteressantă judecata asupra acestei chestiună a învęțatului engleză Herbert Spencer*). „Dęcă în urma vre-unei întęmplări, ȳice elă, n'ară remăné nică o altă urmă despre noi, ómenii cară trăimă acum, afară de vre-o grămadă de cărți scolare, cară se folososcă acum în învęțămęntulă nostru scolară séu nisce caete scrise pentru ecsamenele de acuma, și ună istorică culturală din ună periodă viitoră ară voi se cerceteze stările nóstre de acum, de sigură că ară veni în mare confusiune, neafândă nimica în acele cărți scolare, din ceea-ce se concludă, că acei scolară, cară le-aă folosită, ară fi avută sé devină vreodată și părinți. Acelă cercetătoră ară resona sigură în următorulă chipă : „Acestă plană de învęțămęntă trebue că a fostă pentru ómenă celibă din timpurile acelea (nóstre). Aflu aici, va ȳice acelă scrutatoră, o cualificațiune în diferite direcțiuni, însă nu aflu a se fi dată nică cea mai mică atențiune educațiunei. Acei ómenă însă nu aă putută fi atâtă de nesocotiți, ca pentru cea mai grea răsponsabilitate din vieța omenescă se nu deie nică o instrucțiune. Fără îndoială, acesta va fi fostă cursulă scolară ală vre unei mănăstiri a loră“. Seriosă vorbindă nică nu este lucru mai înspăimęntătoră că acela, că deși vieța și mórtea, moralitatea și immoralitatea progenitureră nóstre depinde dela modulă cum o-amă crescută, totuși nu sé dă nică ună cuvęntă despre educațiunea acelora, cară mai târđiu aă sé devină părinți. Nu este înfiorătoră a lăsa sórtea unei generații nóuě în mánile întęplărei, oră deprinderă nechibzuite, capriciului, dispozițiunei momentane și tónei acelora, cară fără nică o socotință conducă crescerea? Dęcă ună neguțatoră și-ară începe afacerile sale fără a avea vre-o cunoscință de matică și comptabilitate, amă ríde de prostia lui și i-amă predica

*) Herbert Spencer : Die Erziehung in geistiger, sittlicher und leiblicher Hinsicht, pe care o recomandă căldurosă tuturoră.

mai înainte consecințele desastrose. Său dacă cineva, fără a fi învățat anatomia s'ar ocupa cu chirurgia, sigur că noi i-am admira multă îndrăsnéla sa, și nu mai puțin am compătimit și pe pacienții lui. Însă împregiurarea, că părinții conduc sarcina grea a educațiunei copiilor fără ca cel puțin să se fi cugetat vre-o dată la principiile pedagogice pentru creșterea fizică, morală și intelectuală, nu ne inspiră nici mirare pentru cetezanța făptuitorilor, nici compatimire față de copiii, victimele lor. Este și ușor de înțeles apoi, pentru ce trebuie să întelnim atâtea necazuri în societatea omenéscă. În felul creșterii date în familie, unde nimeni nu își dă séma de ceea ce lucră cu copii (certările, pedepsirile, remunerațiunile totdeauna sânt aplicate încât de regulă produc rele, scăderi și nu îndreptări, lasă apoi alte inconsecințe și nechibzuirii, în felul acelei creșteri dicem, avem să căutăm în cele mai multe casuri relele, de cari sânt molepsiți copiii, și cari rele îi însoțesc în întreaga lor viață. La conducerea neînțeleptă a creșterii avem să reducem faptul, că prea mulți copii sânt bolnavi, prea mulți mor și prea mulți rămân în viață cu organisme slabe, că devin stricați moralicesce, și că prea multora le lipsese voia, interesul și tăria de a învăța când ajung în școlă. Educațiunea este și ea o artă, o lucrare cu plan. Și acela, care o conduce, trebuie să o cunoască, să-și scie principiile, pentru ca să o pótă conduce cu plan. Imposibil, ca pe terenul educațiunei să fie altcum decât pe alte terene. Totu măestrul reușese cu lucrul său mai bine séu mai réu, după cum s'a știut folosi de o mai mare séu mai puțină cunoștință în efeptuirea lui. Totu astfel și la educațiunea în familie. Nu avem deci să ne mirăm prea mult de rele, ce le întelnim în viață pe terenul vieții fizice, morale și intelectuale. Adevărat, că multe din ele, provin și din moștenire. Însă, după cum am vădit, cele mai multe sânt rezultatele și consecințele ignoranței, cu deosebire la femei, în chestiunea creșterii. În cele mai multe casuri deci părinții numesc pe nedrept casurile cele multe

de bătă, slăbiciuni fizice, morale și intelectuale, ivite la copii, „menorociri“, „cercări“, ce le trimite prevedința. Nu aș motiva să caute totdeauna cauzele așa departe. Dar înainte de toate avem să ne uităm la mama, ca să le înțelegem. E destul să reprimăm ce a învățat până a devenit mamă, și ne-am clarificat.

Am vădit până aici problema vieții noastre ca oameni pe pământ, și am spus, că față cu această problemă instrucțiunea în școlile de fete, după cursul nostru școlar de astăzi, nu este îndestulătoare, căci o fată cu instrucția primită în școala de azi, în familie și în societate nu și-a însușit calificarea de a realiza tocmai pe cea mai grea și mai de competență lucrare a ei, ce o așteaptă în viață. Față de acest neajuns și defect în educația școlilor de fete, ar trebui făcut ceva. Ar trebui să se introducă cel puțin în școlile superioare de fete în anul din urmă școlar, afară de plan, studiul pedagogiei. Nu înțelesul, cum acesta se propune în preparandii. Să se aleagă principiile cele mai cardinale, ce privesc special educația din familie. Aceste principii să deslușească educația corporală, morală în deosebi, și ceva și încâtva cea intelectuală. Dară cu deosebire pentru creșterea fizică și morală să se deie material. Partea aceasta din educație este în deosebi, carea în familie trebuie să se cultiveze și carea mai mult este neglijată în educația de astăzi.

Copiii sânt la început de tot neajutorați. Totă grija părinților trebuie să li-o poarte. Pentru aceasta însă mama ar avea să știe cele mai de competență cunoștințe și principii biologice și igienice, pentru ca dezvoltarea sănătoasă a corpului copilului să fie asigurată.

Cultura morală a omului se arată prin sentimente și născuțe morale, basă și îndemnul oricărui fapt moral. Copilul se naște fără nici un sentiment și născuță morală formată, numai dispoziții organice aduce cu sine din naștere. Sentimentele și născuțele morale se dezvoltă și dezvoltă în noi în urma atingerii noastre cu lumea din afară, și în deosebi în

urma referințelor sociale produse în urma atingerii noastre societatea omenescă. Și în referință intră mai întâiu copilul cei din familie. Succesive apoi se totu lărgesce cercul referințelor sale sociale. Din raportul, în care se află copilul cu părinte frații, servitorime etc., se formeză și consolideză cele mai multe sentimente ale copilului, pe care are să le aplice în cercul mai largu, în care succesive intră. Acelea formeză baza temeliei lui culturii morale-sociale. Pentru ca să se producă în copilul sentimente nobile, și să nu se asigure de când e încă mic cu îndărătnicia, încăpăținarea, viclenia, ne iubirea de adevăr și alte viciuri, se recere, ca părinții să scie judeca în ale educațiunei, să cunoscă principiile adevăratei educațiuni, să scie conduce educațiunea, să fie în stare a folosi mijlocele educațiunei în modu moralisătoriu, să nu li se întempe, că dau într'unu locu și crepă într'altu locu.

De educațiunea intelectuală se cam îngrijesce destulul în școlă.

Se va reflecta, că e greu să vii cu astfelu de materialu înaintea fetitelor tinere. Apoi acesta este o rea, greșită și nefastă preocupațiune. Materialul, pe care ilu socotesc eu de propus, se pôte propune ori și cărei fete. E vorba numai să-lu scie da ca să-lu înțelegă. Dară nu e de locu nepotrivitu cu gradul și felul ei de vieță intelectuală și cugtare. Nu numai că acestu studiu e forțe instructiv pentru chiământarea femeii, ci totdeodată forțe educativu, — mai educativu, ca ori-ce altu studiu. Multe din însușirile și scăderile elevelor se potu delătura atâtu de bine prin principiile și observațiunile pedagogice*). Nu înțelegu eu să îi dai instrucțiã amănunțită în această materie. E vorba să i-se alcătuescă mintea cu cunoscințe generale de acest felu, pentru-ca să pôtã fi mintea sa activã, cu pricepere și în această direcțiune, și

*) În privința acesta amu deja convingerea deplinã. Amu introdusu în anulul acesta sc. studiul pedagogiei în sensul acesta în școlã de lucru de mână și de menagiu a Dnei M. Belu în Brașov, unde amu avutu privilegiul, să facu experiența de lipsã.

pentru ca se p^otă controla cu conștiința ori-ce lucrare a sa în educațiune. Judecata însă numai în acea direcțiune imi va fi posibilă, în care mi-am^u câștigat^u cunoștințe. Eu nu voi^u sci judeca în lucrarea împreună cu conducerea unei mașini, decât nu am^u cunoștințe despre mașine. Și decât ar^u fi totuși s^e o conduc^u, sigur^u, că re^u o voi^u conduce. Înt^umplarea va hotărⁱ, și nu conducerea mea. Mⁱntea nu mi-e alcătuită din astfel^u de cunoștințe, și deci o lucrare a ei în acea direcțiune va fi imposibilă. Îi lipsesece materialul^u, cu care trebuie se lucre. De altcum e atăt^u de cunoscut^u, că ómenii pot^u mai bine judeca în specialitatea lor^u, fiind-că acolo a^u materi^a de judecat^u și mijlócele. „De nautis nauta, de bobus arator.“ Și în educațiune numai acela p^ote judeca, care și-a însușit^u cunoștințele de lipsă din studiul^u educațiunei. Și de judecat^u ar trebui s^e judece toți aceia, cari a^u fericirea de a se ocupa cu ea. Pentru ac^usta îns^e le trebuie școlă. Școlă în ale educațiunei s^e se dee îndeosebi secului femeesc^u!

Brașov^u, Iuni^u 1892.

Dr. *Iosif Blaga*,
profesor.

SCHIȚĂ MONOGRAFICĂ A OPIDULUI HAȚEGŪ*).

(Urmare).

IV. Starea școlară-culturală.

Precum în tot^u Ardealul^u, așa și în Ț^era Hațegului nu dăm^u de urme, că ar fi existat^u școle românesce înainte de 1700. Poporul^u era cu totul străin^u de ale cărții, ear preoții și diacii înv^uțau prin monăstirile călugăresce cele 10 porunci, tainele bisericii, psaltirea, cele 8 versuri, a cet^ui cu cirile, ba unii mai puțin^u și a scrie câte ceva, tot^u cu cirile.

În diploma a II-a a împ^uratului Leopold din 1701, prin carea se stator^uesc^u condițiunile unirei, s^e demandă în Art. 8. „S^e se deschidă școle pentru Români în Alba-Iulia, Făgăraș^u și Hațeg^u.“

*) Cetită în adunarea generală din Hațeg^u la 4/16 August^u 1891.

Dar cu toate acestea nu se află urme, că în fapt s'ar fi și deschis școlile românești în Hațeguri ori în districtul Hațegului, până la 1777, cu 13 ani după înființarea militarismului.

Au existat însă afară de școala catolică susu și școlile calvinești atât în Hațeguri, cât și în ținutul; pentru-că prima îngrijire a calvinismului ori unde-și punea piciorul, era: instituirea unei școlii cantoro-rectorale pe lângă biserică, cu ajutorul căreia se-și pôtă mai ușor propaga dogmele sale.

Astfel în raportul oficial (Musterungsliste) din 20 Mai 1777 al generalului de brigadă Br. Christian Roll, despre starea regimentului I. de graniță, — se laudă cu deosebire școala calvinească de Hațeguri, — se mai face amintire, între altele, și de școala calvină din Riulu-albu, nu departe de Hațeguri, unde granițerii calvini aveau școlile comune cu provincialistii.

Tot în acel raport oficial și în același an se amintesc și școala din Hațeguri cu dascălul nemțesc Peter Drowsky, carele avea salariu lunar de 2 fl. 30 cr. din fondul de provente și instrua 30 școlari, dintre cari 6 sciau și scrie. Apoi tot aceeași școală cu dascălul românesc Iacobi Popu, cu un salariu lunar de 1 fl. 40 cr., érași din fondul de provente, carele instrua tot pe aceiași 30 școlari, între cari 12 sciau și scrie românește. (Transilv. 1885, pag. 67).

Școala acésta cu limba paralelă română și germană, rădicată de instituțiunea militară, s'a rămurit cu timpul în 2 școlile: școala nemțescă, la carea alergau băieții nu numai din tot districtul, de toate naționalitățile și confesiunile, ci și din părțile Hunedorei și ale Deveii, — și școala românească, numită mai târziu națională, la carea începeau băieții de român, pentru a continua apoi la școala germană și a finii — cei mai talentați, decăși alegeau cariera militară, la școlile militare din Orlatu, Năséuduri ori Caransebeșu, aventându-se după aceea unii prin diferite demnități până la maior și colonel, precum au fost locotenenții: Nicolae Băiașu senior et junior, Avramu Tânislav senior et junior, Danciu, Tocaciu, Dragomir, Petru Cotoroga, Alexe Novacu, Dinu Apostol; maiorii: Itulu, Todoru, Tânis-

lavă, Ioan și Michaiu Novacū de Huniad și colonelul Avramū Cassanū. Acei băieți, cari-și alegeau însă cariera civilă, continuau la Orăștia, Aiudū și Blajū, după care cei mai mulți se preoțiau, orî intrau în oficii comitatense, mai alesū nobiliū, orî la tesaurariatū, bună-ōră Ioanū Balașū, fostū și deputatū alū Hațegului în 1863—64 la Sibiiū și în 1865 la Clujū.

Aceste 2 școle au funcționatū atātū pe timpulū grănițarimei, cātū și după desființarea ei în 1851, — cea germană numită erarială trivială, ear cea română națională.

În 1855, la stăruința fostului pe atunci vicariū foraneū Stefanū Moldovanū, în loculū școlei naționale s'a deschisū unū cursū preparandialū de 3 ani cu 2 institutori: Benjaminū Densușanū, actualū canonicū în Lugojū și Simeonū Ulpianū, repausatū ca protopopū alū Ulpiei Traiane și înmormētatū în Hațegū.

La cursul acesta au participatū elevi din cele mai depărtate părți ale comitatului, mulți dintre ei s'aū făcutū preoți și învățători, mai alesū în Țera Hațegului.

După sistarea cursului preparandialū a funcționat numai școla erarială trivială sub primul învățătorū românū Petru Leluțū, după pensionarea acestuia în 1860 a urmatū Ioanū Cornea, actualū notarū în St.-Măria, până în 1864. În anulū acesta s'a introdusū în postulū de învățătorū Vasile Dumbravă, pedagog de Viena, de presinte institutorū la institutulū corecționalū în Gherla. Sub Dumbrava, limba germană, carea a fostū limbă de propunere atātū sub durata grănițarimei, cātū și după aceea, s'a înlocuitū cu cea română.

În 1870, cu intrarea autorului acestei schițe monografice în postulū de învățătorū, școla erarială s'a substituitū prin 2 școle confesionale: greco-catolică și cea greco-orientală sub învățătorulū Vasile Florianū până în 1872. În anulū acesta în puterea unū pactū între ambe confesiunile române, s'a sistematū în așa numita „Școla grănițerescă,“ pentru-că se susține din fondulū școlarū grănițerescū, administratū de unū comitetū centralū cu reședința în Sibiiū sub presiulū Ilustrului Br.

Davidu Urs de Mărgineni, dar cu condițiunea espresă, ca deocamdată să funcționeze 2 învățători, unul gr. cat. și unul gr. or., avându a propune fiă-care în localitatea respectivei confesiuni, pe lângă unu salarū anualū de 400 fl. v. a.

În 1880 s'a rădicatū edificiulū scolarū actualū cu unu catū și 4 sale de învățământū, pe un intravilanū donatū de comună și cu spesele fondului centralū grănițerescū. Edificarea și adaptarea a costatū 11,500 fl., și s'a predatu în usulū instrucțiunei în 1 Septembrie 1881.

Școlā comunālă de fetițe, cu limba de instrucțiune română, s'a deschis numai în anulū 1873, nefindū până atunci nici o școlā de fetițe separată în Hațegū, și se susține cu spesele comunei. Prima institutore a fostū Ida Bălașū; apoi: Elisa Popoviciū, Aurelia Filipescu, Cornelia Lupu și de presinte Valeria Cuteanū. După absolvirea școlei comunale, fetițele trecū la școlā rom. catolică, rădicatā la anulū 1875 cu spesele acelei biserici, unde predaū instrucțiunea 3 călugărițe-sorori misericordiane.

Mai sūntū: școlā poporală de băieți rom.-catolică numită și a băraților, și școlā reformată, cu câte un învățătorū, cari aū funcționatū și sub grănițerime, ca continuări ale școlelorū amintite mai susū.

V. Starea economică și comercială profesională.

Hațegulū ca castru, ca opidū fiscalū și dela anulū 1764 înainte ca opidū militarū, a fostū totdeauna scutitū de sarcina iobăgiei, sub carea gemeaū cele mai multe comune rurale din districtū.

Douē terțialități din locuitorii lui, — precum apare din conscripțiunea dela anulū 1754, — eraū libertini, nu eraū supuși nimenui și nu aveaū supuși; din a treia terțialitate $\frac{1}{2}$ eraū incuilini seū dileri, cari locuiaū în case de ale libertinilorū, seū în casele proprii, rădicate însă pe pământulū libertinilorū, seū pe alū fiscului, — altă $\frac{1}{2}$ eraū nobili, cari pe timpulū înființării militarismului nevoind a primī armele, afară de

familia Milotin și Popescu, toți s'au depărtat din Hațeg, ear sesiunile lorū rescumpărându-le erariulū, le-a datū grănițerilorū.

Vinū înainte în conscripția amintită și iobagi, dar numai 6, înșirați cu numele, cu numărulū copiilorū, vitelorū cornute, cailorū, porcilorū, oilorū și cu sesiunile lorū întregi seū numai jumătăți.

Maioritatea absolută a Românilorū din Hațegū, fiindū omeni liberi, pe lângă economia de câmpū — pe lângă agricultura, — căci au dispusū și dispunū și acum împreună cu erariulū de un teritorū estinsū de preste 4413 jugere pământū cultivabilū și pădure, aū potutū practica și comerciulū și industria.

Pe cândū în alte părți locuite de Români, îmbrățișarea acestorū profesiunii libere era cu totul imposibilă, în fundulū regiū neconcedându-se Românilorū învățarea meseriilorū, ear în comitatele feudali constrînși fiindū a lucra ca iobagi moșiile domnesci, pe atuncī în opidulū Hațegū și-aū luatū unū avântū ore-care amēsuratū jurstărilor de atuncī.

Ca emporiū spre mēdă-qi aprōpe de granița României, pre apusū aprōpe de a Bănatulū, Hațegulū a trebuitū sē stee totdeuna precum stă și acum în necsū comercialū cu acelea prin pasulū „Vulcanū“ și prin „Pōrta de ferū,“ pe unde ducea și drumul vechilorū Romani delā Dunăre-Rășava-Media-Voislova-Sarmisegetusa-Ad aquas, acum Călanū spre Apulū.

Cu părțile fundulū regiū încă a stat Hațegulū în comunicațiune comercială, căci Stiboriū, vaivodulū Transilvaniei, prin o diplomū din 1399 demandă tuturorū nobililorū, atâtū ungrī câtū și romāni, și castelanilorū și vice-castelanilorū mai alesū din Hațegū și Hunedōra, ca pe neguțătorii din Sibiiū, cari vinū cu marfă în părțile acestea, sē nu-i aresteze nici molesteze în vre-unū modū, sub pretestulū unū omorū întemplatū mai înainte :

Stiborius fideles nostri cives de Cibino tam pedites quam equites, cum eorum rebus mercimonialibus ad vos et ad vestra territoria pervenirent, eosdem praetextu ho-

micidii... non impediatis, non arestetis. (Transilvania 1872 pagina 173).

Cum-că și în sinul locuitorilor români din Hațegü în s'a dezvoltat industria și în urmare și comerțul, aflăm date cu 13 ani după înființarea militarismului, în raportul oficial dtdo 20 Maiü 1777 alü gener. de brigadă Br. Christian Roll.

Între altele se spune în acelü raportü, că în Hațegü erü 29 cismari și 20 cojocari, cu corporațiunile s'eu țechiurile lor privilegiate, cari contopite într'unulü mai esistă și ađi.

Împărătesa Maria Teresia dete la anulü 1773 resoluțiunea prea înaltă, ca de aci încolo fii nobililorü și ai preoților greco-catolici s' fi primiti, după cualificațiune, în funcțiuni publice și la profesiuni, cu drept de a intra și în corporațiuni. (G. Barițiü Tom. I. pag. 411).

Décă Româniü din Hațegü ar fi începutü a învăța profesiunile nu din 1773, ci în sensulü diplomelorü leopoldine chiar din 1701, și atunci încă s'arü păré aprópe imposibilü, ca într'unü intervalü de 76 ani, s' se fi înmulțitü profesionistii cismari și cojocari în așa măsură în timpurile acelea, și într'unü opidü așa micü, carele abia acum după 114 ani, numără preste 2000 locuitori, și în care cojocariü nicü acum nu atingü numărul de 20, apoi încă s' se fi constituitü și în douë corporațiuni privilegiate!

E mai pre susü dară de tóta indoéla, că în Hațegü, ca castru, apoi ca opidü fiscalü, și dela 1764 încóce ca opidü militarü, practicarea profesiunilorü libere se perde în vechimea timpurilorü.

Pentru invederarea acestei aserțiuni militéză și privilegiulü dtdo Alba-Iulia 13 Octobre 1672, prin care Michael Apaffi I, principele Transilvaniei, apróbă și sancțiunezá statutele corporațiunei cismarilorü și argäsitorilorü din opidulü Hațegü, constituiti și organisați pe basa celorü 21 articlii scriși în limba maghiarä.

Între altele, prin cei 21 articlii se apróbă și confirmă următoarele prerogative ale maestrilor cismari și argäsitori, cari

apartineau corporațiunei, și anume: „Nime se nu pótă lucra cele 2 profesiuni în opidulă Hațegü și pe teritorulü lüi, decâtü numai cismarii și argäsitorii principelui, domnilorü și acei cari sântü membri țechiului; ear alții privați se pótă lucra numai pentru sine și căsenii sei, dar fără învățacei și fară calfe.“

Sě-și alégă unü magistru și un vice-magistru al corporațiunii, cari se supraveghieze asupra aplicărei punctuóse a acestorü articli, se pedepsescă tóte controversese ivite între membrii corporațiunei.

Se statorescü apoi condițiunile primirei în corporațiune, pedepsele transgresiunilorü și neascultărei etc. În fine în art. XX se dispune: ca sub pedepsă de 12 fl. së nu se pótă aduce lucruri de cismarü și së se vëndă în Hațegü, decâtü numai marfă de origine turcescă; asemenea cordovanü și piele pregătită së nu se pótă vinde, decâtü numai cea adusă pe vămile Ardealului; ear de s'arü prinde marfă de altă proveniență, së se confisce pentru corporațiune, și judele curții se pedepsescă pe prevaricatorü cu 12 fl.

Apoi în art. XXI. La têngü de săptemână, së nu pótă cumpăra nime înaintea măestrilorü: pei, talpă și altă materie necesară lorü, — së pótă însë la têngü de țără.

Privilegiul acesta së pëstrează în originalü în lada corporațiunei cismarilorü, argäsitorilorü și cojocarilorü români din opidulă Hațegü.

Eată și unü estrasü din esordiul privilegiului, în care vinü numele celor 8 măestrii, cari au asternutü principelui M. Apaffi rugarea pentru a li se ratifica, aproba și confirma statutele:

Nos Michael Apaffi, Dei gratia princeps Transilvaniae etc. Inter reliquos igitur Magistri Cothurnifices simul et Cerdones Nobiles et Circumspecti Gabriel Szirman, Martinus Csismadia, Arbonas Pana, Pervul Timár, Petrus Sidoul, Nyágul Csismadia, Karácson (Crăciunü) Gráma et Adamus Szabados in oppido nostro Haczogh et Cttu Hunyadiensi existente residentes et commorantes, in suis reliquorumque Fratrum suorum nominibus et personis, quo commodius et maiori cum utilitate cum

publica, tum sua, artem suam (nedescifrabilü), exhibuerunt Nobis et presentaverunt quaedam Statuta et ordinationes passim in aliis quoque ditionis nostrae locis observari solitas certis Articulis et capitibus comprehensas sub infrascripto tenore: Supplicantes Nobis humillime, ut Nos easdem ordinationes (nedescifrabilü) et singula in eisdem contenta pro ratis, gratis et acceptis habere, nostrumque illis consensum praebentes clementer acceptare, approbare, ratificare, et pro ipsis Cothurnificibus simul et Cerdonibus dicti oppidi nostri Haczogh, eorumque Successoribus universis perpetuo valituras confirmare dignaremur. Qua vero certis capitibus et Articulis sic se habent sequunturque hoc ordine in hunc modum: urmészä ceî 21 articli în limba magiară.

Datum in civitate Nostra Alba-Iulia die decima tertia Mensis Octobris Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Septuagesimo Secundo.

Michael Apaffi m. p.

Ioannes Betlen m. p.

Cancellar.

Franciscus Lugasi m. p.

Secretar.

Dintre familiile, alü cărorü nume figurözä în privilegiulü acesta, s'au străcuratü până la noi numai familia Timarü și Cismașü, celelalte tôte s'au stinsü.

Pentru vechimea ceramiceî desvoltate în Hațegü, ni-ar servi nu puținü și privilegiulü datü și pēstratü orginalü în lada corporațiunei olarilorü români, decä dintele timpului nu i-ar fi făcutü descifrarea imposibilä, încätü abia cu greü și nu cu deplinä certitudine se póte ceti anulü 1713.

Dupä militarizarea opidului în anulü 1764, fiindü nu numai favorisatä, ci chiar impusä practicarea meseriilor, fiä-care băiatü granițerü era avisatü la învățarea vre-uneî profesiei, ceea-ce cu puținä escepțiune se mai observä și acum.

Eraü și provincialistü puținü importați din alte părți, Germani și Unguri, cari practicau alte profesii, precum: mă-

celăritul, curelăria, lăcătăria, săpunăria, măsuritul, făurăritul, croitoria, turtăritul, brutăria și pușcășitul. Acestea abia în 1847 s'au organizat în corporațiune cu statute sancționate.

— Profesiunile de predilecțiune ale Românilor hațegani și ași, pe lângă comerț, sunt: păpucăritul, ciobotăria, jocăria, apoi olăritul, lemnăritul sevă bărdășitul, rotăria, tălpăritul și neguțătoria de vite, mai alesă cornute.

VI. *Administrația și justiția.*

Coloniile traiane aduse „ex toto orbe romano“ din totă lumea unde se vorbea limba romană, au adusă cu sine și „jus civitatis romanae,“ dreptul de cetățean roman; prin urmare acele colonii se folosiau atât în justiția cât și în administrația, carea era basată mai mult pe un sistem militar, de dreptul roman. Deși viața poporului român cu toate instituțiile sale din evul mediu e acoperită cu velerul întunecului, totuși putem afirma cu destulă certitudine, că dreptul roman a servit în acel ev de substrat la organizarea socială, politică, juridică și militară a poporului român pe acolo pe unde-și avea districtele sale românesce.

În „Monumente pentru istoria țerei Făgărașului“ de N. Densușan, la pagina 2-a cetim, că:

Ținutul Hațegului, Hunedorei și alu Devei forma în vechime un complex de districte românesce, numite în diplome: districtus olachales.“

1363. Nos Petrus Vice-vayvoda Transilvanus universisque Kenezii et senioribus Olachalibus ipsius districtus Haczak pro tribunali sedentibus (Kurz, Magazin für die Geschichte Siebenbürgens II, 300).

Că: nobilimea acelor districte era română, alu cărei trecut se perde în vechimea evului mediu, și că în diplomele regilor ungueresce se numia:

Nobiles olachi sau Nobiles ut dicitur Valachorum nostrorum.

1493. Albertus cum nostum pro fidelitatibus et fidelibus servitiis Ioannis dicti Kende de Malomviz ac La-

dislai filii ipsius, nec non Kende filii Kende de eadem nobilium ut dicitur Valachorum nostrorum districtus nostri Haczeg apelati. (Transilvania 1873 pag. 97).

Că în Țera Hațegului există un drept consuetudinar românesc, numit în Bănat „jus valachiae, antiqua lex,” ear în Făgărașu „legile vechi ale ținutului,” că Românul nu putea fi lipsit de proprietatea sa, nici în casu de înaltă trădare, decât numai dacă era judecatu de ómenii sei: de nobili, chinezi și bētrâni romani:

1398. Nos Styborius ubi tunc praenotati Kenezii Ianustinus, Basarabe et Kuste responderunt qua nunquam causam fidedignis et ipsorum hominibus ac sermonibus nobis suprascripto Styborio, nec non duodecim Juratis ad iudicandum in Haczag Dominus Vaivoda commisit. (Transilvania 1872 pagina 172).

1435. Nos Ladislaus de Chaak Vayvoda Trans. una cum Juratis et universitate nobilium ac Kenezorum ipsius Districtus Haczak, sana exinde deliberatione, ac consilio et voluntate eorundem, praefatos Kosztha, Stanchul et Volkul sacerdotem dicto ipsorum Keneziatu et dicta posesione Ryusor*) vocata, nec non jam dicta libera villa Syerel nominata habito (ratione eorum infidelitatis) privamus. (Fejér XI. 503, 504). (Va urma). *Paulu Olteanu.*

Nr. 144/1892.

CESTIUNI ȘCOLARE.

Școla civilă publică de fete cu internatū a Asociațiunei transilvane în Sibiiu.

P. T. părinților, cari dorescū a'și adăposti ficele într'unu institutu de crescere, se recomandă *școla civilă de fete cu internatū a Asociațiunei transilvane*, investită acum și cu dreptulū de publicitate.

Pe lângă învățământulū prescrișu, care se prevede cu totă îngrigirea, și pe lângă o crescere acomodată firei și exi-

*) Riușorū și Șerelū, două comune românescl, nu departe de Hațegū.

gențelor poporului român, școla Asociațiunii cultivă în deosebi limbile patriei (pe lângă limba română, limba maghiară și cea germană) și limba francesă, dându elevelor ocasiunea și putința de a se deprinde și în vorbirea corectă a acelor. Pe lângă cele mai corăspundătoare întocmiri interne, reclamate de lege, la școla Asociațiunii va funcționa în conformitate cu concludulă On. Comitetul dto 9 Iulie a. c. în anul viitor scolastic 1892/3 și *cursulă complementarulă*, prevăduț în § 6 din „statutulă de organizare“ ală școlăi. Scopulă urmăritulă în cursulă complementarulă e cu desevărsire practiculă. Pe lângă introducerea în literatura și în istoria literaturăi limbilor patriei și a limbăi franceze, pe lângă aprofundarea istoriei universale pe basa cunoscințelor deja căștigate, în fine pe lângă deprinderea cu stăruință a lucrului de mână femeesculă, în specialulă a croirei și a pregătirei vestminteloră trebuincioase și a desemnuluiă corăspundătorulă, elevele acestulă cursulă vorulă fi cu îngrigire înțroduse în practica economiei de casă, avăndulă fiă-care pe rēndulă a purta în căte o septemănală, pe lângă conducere și supraveghiere, înțrega economie a internatului. În cursulă complementarulă se primesculă, pe lângă același didactru de 2 fl. la lună, ca și în cursurile ordinare, eleve, care aulă absolvățulă cele 4 cursurilă ale școlăi civile; primirea se pôte face înșe și pe basa unulă esamenulă.

Primirea în cursurile școlăi Asociațiunii și în internățulă se face în cele dintăiulă 3 zile ale lunăi Septembrie st. n. a. c. Prelegerile se vorulă începe nesmintitulă în 4 Septembrie a. c. Pentru a ne scilă orienta și a putea luă la timpulă tôte dispozițiunile de lipsă, p. t. părințilă, carilă doresculă a-și da fetițele în institutulă nostru, sūntulă rugățilă a se însinua de timpuriulă. Înșinuărilă se se facă la direcțiunea școlăi civile de fete cu internățulă în Sibiiulă.

Condițiunile de primire în școla publică și în internățulă susținutulă de Asociațiunea transilvană în Sibiiulă sūntulă urmățorele:

Pentru primirea în școla civilă se cere atestățulă despre absolvarea claseloră școlăi elementare, seulă atestățulă despre clasa

corăspunđătoare premergătoare dela o altă școlă de categoria școlii civile. În lipsa unui astfel de atestat primirea se face pe baza unui examen de primire.

Didactrul e fixat cu 2 fl. v. a. pe lună, și pentru elevele, ce întră pentru prima dată în această școlă, o taxă de înmatriculare de 2 fl. v. a.

Pentru elevele cursului complementar, prevăduț în §. 6 din statut, didactrul este de 2 fl. pe lună, și la prima înscriere taxa amintită de înmatriculare.

Elevele, care voiesc să fiă primite în internat, fiă elevele școlii civile, se u ale școlii elementare a reuniunii femeilor, au să se însciințeze de timpuriu, în totu casulu înainte de începerea anului școlastic, prin părinți se u tutori la direcțiunea școlii, pentru a se putea face dispozițiunile necesare. Taxa internatului e de 200 fl. v. a. pe an, plătiți înainte în două se u cel u mult u 4 rate*). Cărțile trebuinciose, materialulu de scris, de desemn, de lucru de mână, se înțelege, nu suntu cuprinse în taxa amintită, ci cheltuelile reclamate în această privință se pörtă de părinți, întocmai precum totu de dînșii se pörtă cheltuelile pentru îmbrăcăminte și încălțăminte, pentru instrucțiune la musica instrumentală și în limba franceză.

Taxele pentru instrucțiunea în piano suntu de 2 categorii :

a) decă o elevă voesce să ia orele singură, se compută la 2 ore pe săptămână taxa de 9 fl. pe lună; decă 2 eleve împreună ia u instrucțiune în aceea-și oră, taxa se compută la 2 ore pe săptămână cu 6 fl. de elevă; se u

b) decă o elevă voesce să ia orele singură, se compută la 2 ore pe săptămână taxa de 6 fl. pe lună; decă se întrunesc u 2 eleve în aceeași oră, taxa se compută la 2 ore pe săptămână cu 5 fl. pe lună de elevă.

*) Pentru ajutorarea părinților mai lipsiți de mijloce, cari suntu hotărâți a-și da ficele în internat, institutul de credit și de economii „Albina“ a creat u 10 și dl u Dr. A. Maniu, notar u public u reg. în Oravița 4 stipendii de câte 50 fl., pentru cari comitetulu Asociațiunei va publica concurs u cu terminulu de 1-a August u st. n.

Pentru instrucțiunea în limba franceză, câte 2 ore pe săptămână, se compută pe lună câte 1 fl. de elevă.

Tóte taxele se plătescú direcțiunei scolare, care remuneréză pe instructori.

Elevetele din internatú, afară de școlă, aú în fiă-care și anumite ore de conversațiune în limba franceză, maghiară și germană. Pe lângă aceea ele se prepară și 'și învață lecțiunile sub conducerea și cu ajutorulú directórei și alú guvernantelorú.

Elevetele, cari vorú să fiă primite în internatú, mai aú să aducă cu sine: o saltea, unú covorașú la patú, 2 perini, 4 fețe de perini, o plapomă seú țolú de coperitú, 4 ciarșafuri, (lințoluri, lepedee), 6 stergare, 6 servete, așoi: perie de dinți, săpunú și 2 pepteni, care tóte rămânú proprietatea elevei. Afară de aceste schimburile de trupú seú albiturile, câte $\frac{1}{2}$ duzină din fiă-care, ciorapi colorați vénéti închisú și batiste (mărami) câte 1 duzină și încălțăminte trebuincióasă. Cătú pentru toalete noué, părinții și tutorii sântú consiliați a nu face de aceste pentru copilele lorú, căci pentru a obține o uniformitate în îmbrăcăminte pentru tóte internele, acele toalete cu prețuri moderate se potú face aici prin îngrijirea direcțiunei internatului. Strinsú de uniformă se ținú: o haină, doué șurțe în forma unei haine, o pălărie de iernă și una de vară, cari necondiționatú aú să se facă aici și cari preste totú vorú costa cam 20—22 fl. v. a.

Doritori de a avea „Statutulú de organizare,” precum și „Regulamentulú internú” alú școléi și „Regulamentulú pentru cursulú complementarú,” le potú primi dela direcțiune pentru câte 20 cr. unulú. Totú dela direcțiune se póte primi pentru 1 fl. și „Monografia” școléi, în care pe lângă istoriculú institutului, se află descrisú edificiulú școléi și alú internatului în tóte amănuntele lui.

Sibiiú, în 15 Iuliú n. 1892.

Direcțiunea școléi civile de fete cu internatú.

Dr. Ioanú Crișianú.

DELA ACADEMIA ROMÂNĂ.

Prețioasele colecțiuni ale Academiei române s'au sporit în timpul din urmă cu una de mare valoare, adică cu scrierile originale, parte mare chiar autografile dascălului României *Georgiu Lazaru*, cari scrieri Preacuvioșia Sa Archimandritul și Vicariu arhiepiscopescă din Sibiiu Dr. *Ilarionu Pușcariu* le-a donat Academiei române. Gratulările noastre sincere atât generosului donator, cât și înaltei noastre instituțiuni culturale, carea de sigur va numera aceste scrieri, pôte unice, între cele mai prețuite ale sale.

DIN CRONICA LUNARĂ.

Societatea dómnelor române din Bucovina, care are deja aprópe în tóte locurile mai însemnate ale țerei filiale, desvóltă o activitate laudabilă, arangiându în tóte părțile esposițiunii, producțiunii teatrale, concerte ș. a. Preste totu frații nostri din Bucovina, în frumoasă concordia, facu progrese îmbucurátóre pe tóte terenele culturei poporului nostru. Înainte cu Dumneșeu!

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BIBLIOGRAFIA.

Parnasul român. Tipografia Alexi din Brașovă prepară sub titlul acesta o colecțiune din cele mai frumoșe poesii ale poetilor români; scrierea va apăre în Octobre a. c. Mai multu la timpul seu.

Raportul anual al societății de lectură „Petru Maior“ a tinerimeii române dela universitatea din Budapesta pe anul scolastic 1891/2. Tipariul institutului tipografic în Sibiiu, 1892. Societatea a numerat în anul 1891/2 37 membri onorari, 27 fundatori și 39 ordinari; biblioteca ei constă din 1327 opuri în 1620 volume; donațiunii au intrat dela 18 autori și 25 redacțiuni; cassa ei face 4657 fl. 48 cr., crescământu față cu anul espirat 184 fl. 67 cr. Preste totu progresu îmbucurătoriu.

VI. Programă a școlei civile publice de fete cu internat a Asociațiunei transilvane pentru literatura română și cultura poporului român, în Sibiiu, pe anul scolastic 1891/2, publicat de Dr. *Ioan Crișianu*, directoru. Cuprinsul: 1. Limba maternă în classa IV. civilă, de Dr. *Vasile Bologa*. 2. Planul de învățământ. 3. Sciri scolare, de directorul. Sibiiu, tipariul tipografiei archidiecesane, 1892.

Date istorice privitoare la familiile nobile române. Culese de I. Cav. de Pușcariu. Publicate sub auspiciile Asociațiunei transilvane pentru literatura română și cultura poporului român. Sibiiu, tipariul tipografiei archidiececane 1892. Vomă reveni asupra prețiosei colecțiuni.

Catalogu mensualu pe Aprilie și Maiu a. c. alu librăriei române, publicatū de librăria Socec & Comp. Bucuresci 1892. Cuprinde scrieri din Teologie, Filosofiu, Dreptu și Economiu politică, Istoriă, Literatură, Sciințele medicale, matematice și naturale, Belle-Arte, Arta militară, Technologie, Limbistică, Educațiune, Diverse. La cerere catalogulū se trāmite grātuitū, și totū asemenea inserarea nouelorū aparițiuni literare.

PARTEA OFICIALĂ.

ad. Nr. 230/1892.

Cătră onorații membrii ai Asociațiunei transilvane pentru literatura română și cultura poporului român.

Față cu doliulū, în care a ajunsū orașulū Blajū prin mórtea mitropolitulu *Ioanū Vancea*, și după schimbarea totală a împregiurărilor de acolo, adunarea noastră generală, care fusese anunțată pe 7 și 8 Augustū st. n., nu se mai pôte ținea astădată în acea localitate, ci este amānată pe ziua de 27/15 Augustū (Sānta-Maria mare) și se va ținé în Sibiiu, unde lucrările ei vorū decurge întocma după programa compusă de mai nainte.

Domnii membrii sūntū invitați, a cerceta acēstă adunare în numărū câtū se pôte mai mare, și cu atātū mai vĕrtosū, că astădată adunarea, pe lângă ce va avé se realégă comitetulū seū pe următorii trei ani, va veni în pozițiune de a și decide asupra unorū cestiuini de importanță pôte ca nici-odată în cei 21 de ani ai existenței acestei Asociațiuni.

Din ședința comitetulu Asociațiunei transilvane pentru literatura română și cultura poporulu român, ținută în 1 Augustū 1892.

Georgie Barițiu m. p.,
președinte.

Gerasimū Candrea m. p.,
secretariū.

Ad Nr. 185/1892.

Programă

pentru adunarea generală a XXXI-a a Asociațiunei transilvane pentru literatura română și cultura poporului român, care se va ținea în 15/27 Augustu st. n. a. c. și zilele următoare în Sibiiu.

Ședința I-a în 15/27 Augustu st. n.

1. Deschiderea ședinței prin presiulul ordinariul la 10 ore a. m. în localul, ce se va destina în acestu scopu.
 2. Apelul nominalu al membrilor Asociațiunei, cari au dreptu a participa cu votu decisiv.
 3. Exmiterea unei comisiuni de 3 pentru încassarea de taxe dela membrii vechi și dela cei cari se voru înscrie de nou.
 4. Raportul generalu alu comitetului despre activitatea sa în decursul anului 1891, dimpreună cu aclusele aceluia.
 5. Însinuarea propunerilor și eventualelor interpelări.
 6. Alegerea unei comisiuni de 3 pentru examinarea rați-ciniului pro 1891 și a proiectului de budgetu pro 1893 și a unei comisiuni de 3 pentru examinarea raportului generalu și a propunerilor.
 7. Comisiune de candidare pentru comitetul, ce are să fiă alesu.
 8. Raportul comisiunei de înscrieri.
- Cetirea eventualelor disertațiuni.

Ședința II-a în 16/28 Augustu st. n.

(Începutul la 9 ore a. m.)

1. Autenticarea procesului verbalu alu ședinței I-a.
2. Raportul comisiunilor exmise în ședința I-a.
3. Alegerea comitetului și a funcționarilor Asociațiunei pe noulu periodu de 3 ani 1893—1895.
4. Dispozițiuni pentru autenticarea procesului verbalu alu ședinței II-a.
5. Defigerea loculu pentru viitoare adunare generală.
6. Încheierea ședințelor adunării generale.

Din ședința comitetului Asociațiunei transilvane pentru literatura română și cultur'a poporului român, ținută în Sibiiu la 17 Iuliu 1892.

Georgie Barițiu m. p.,
președinte.

Dr. I. Crișianu m. p.,
secretarū II.

Nr. 158/1892.

Procesul verbal

al comitetului Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român, luat în ședința dela 25 Iunie n. 1892.

Președinte: G. Barițiu. Membrii prezenți: Partenie Cosma, Ioan Papiu, I. St. Șuluțu, I. V. Russu, I. Crețu, Nicola Togan bibliotecar.

Secretar: Dr. I. Crișianu.

Nr. 56. Direcțiunea despărțământului XVII (Dej) al Asociațiunii transilvane, prin hârtia dto 24 Martie a. c. Nr. 1, convocându-se la mandatul acestui comitet dto 6 Februarie a. c. Nr. 490/1891, subșterne spre aprobare statutele bibliotecii populare a numitului despărțământ (Exh. Nr. 88/1892).

Statutele bibliotecii populare, ce este a se înființa în despărțământul XVII (Dej), votate în adunarea generală a despărțământului ținută în Dej la 6 Iulie 1891, se ia spre știință cu aceea, ca §§. 17 și 18 să se înlocuiască prin un singur §. de cuprinsul: „Pentru cazul desființării despărțământului XVII (Dej), asupra bibliotecii va dispune comitetul central al Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român, ear din §. 19 se rămân afară cuvintele din urmă: „însă gremiul bibliotecii nu se va putea transpune din Dej nici odată“.

Nr. 57. Direcțiunea despărțământului VI (Sas-Sebeș) al Asociațiunii prin hârtia dto 18 Aprilie a. c. subșterne spre revizuire protocolul subcomitetului dto Sas-Sebeș 7 Aprilie a. c.

Din protocolul subșternut se vede:

a) directorul raportază, că în urma mai multor cercări, fostul director substitut, dl. Ioan Piso, a declarat într-o scrisoare, că nu predă archiva, până nu i se va recunoște în public, că a condus în mod corăspunător afacerile despărțământului, și nu i se va estrada cambiul despre suma de 78 fl. v. a., pe care o împrumutase dela despărțământ, care însă s'a achitat prin două stipendii, ce i s'ar fi votat pe sēma copiilor se și s'ar fi socotit în suma împrumutată. Subcomitetul, în ce privesce archiva, relgă cauza la comitetul central, ear în ce privesce datoria de 78 fl. și un dulap al despărțământului decide, ca dl. I. Piso să fie silit pe calea judecătoreii a le depune, resp. extrada.

b) membrilor subcomitetului Sergiū Medeanū și Ilie Moga se li se extradee diplomele de membri;

c) se cere, ca s'li se estradee o listă a membrilor din despărțământū și s'li se pună la dispozițiune o sumă ore-care de esemplare din statutele și regulamentele Asociațiunei.

d) se iaū dispozițiuni pentru adunarea generală proximă.

În legătură se presentă hărtia dlui I. Piso dto 8 Martie a. c., în care aretându împregiurările, între cari a făcutū împrumutul, ce i se cere din partea subcomitetului, susține, că acelū împrumutū trebuie a se privi de achitatū și stărue pe lângă aceea, că lucrulū s'arū fi înfățișatū atâtū acestui comitetū, câtū și publiculū în modū eronatū și cere satisfacțiune. (Ex. Nr. 62 și 107/1892).

— Ce privesce afacerea cu archivulū despărțământului, dlū I. Piso s'ie provocatū a-lū estrada fără amănare, la din contră se va face apelū la intrevenirea organelorū administrative.

Décă dlū I. Piso crede că'ī s'a făcutū nedreptate prin purtarea domnilorū, pe cari fi invinuesce, satisfacțiunea și-o pôte lua pe altă cale și nu prin reținerea archivului, împedecându mersulū regulatū alū afacerilorū Asociațiunei.

În ce privesce replătirea sumei împrumutate de dlū I. Piso, acestū comitetū remâne pe lângă conclusulū s'eu dto 6 Noemvrie 1891 prot. 239.

Cererea subcomitetului privitoare la estradarea diplomei pe s'ema membrilor S. Medeanū și Ilie Moga, precum și la lista membrilor din despărțământulū VI. și la tipăriturile Asociațiunei, fiindū deplinū intemeiată, se încuviințază.

Nr. 58. Avramū Oprița din Orēstie cere unū stipendiū pe s'ema fiului s'eu Ioanū, elevū de clasa IV normală în Orēstie. (Exh. Nr. 112/1892).

— Nefindū în vacanță nici unulū din stipendiile esistente, cererea luī Avramū Oprița nu se pôte considera.

Nr. 59. Direcțiunea bancei „Transilvania“ din Sibiiū, prin hărtia dto 3 Maiū a. c. ne încunoscințază, că la sortarea obligațiunilorū fondului de întemeiere a numitei bănci, s'a trasū și numărulū 1521 pe numele „fondului pt. înființarea unei facultăți de dreptū române“, și că resplătirea în valōre nominală de 100 fl. se va efeptui la cassa acelui institutū, începēndū dela 1 Augustū a. c. (Exh. Nr. 118/1892).

— Spre sciință. Cassarulū Asociațiunei primesce însărcinarea a ridica valōrea obligațiunei sortate.

Nr. 60. Direcțiunea despărțământului III (Făgărași) ală Asociațiunei prin hârtia dto 5 Maiū a. c. transpune tacsă pro 1891 dela membrii Dumitru Florea, proprietarū în Sâmbăta superiōră și Iosifū Cațaveiū preotū în Lissa, în suma de 10 fl., cerēndū a se trimite numiților membri „Transilvania“ cu inceperea dela Nr. 1 pro 1892, și a se publica în fōia Asociațiunei și numele membrului Ioanū Popū, în Sâmbăta superiōră, a căruī tacsă s'arū fi așternutū aici în 12 Februarie a. c. (Exh. Nr. 119/1892).

— Suma de 10 fl. a întratū la cassa Asociațiunei și s'a contatū în regulă, ceca-ce prin acēsta se adeveresce, cu aceea, că s'a dispusū pe cale presidială trimiterea foii „Transilvania“ la adresa membrilorū, pentru cărī se reclamă; ear în ce privesce pe membrulū I. Popū, numele dēnsului e publicatū în Nr. 5 alū „Transilvaniei“, pag. 160, aretāndu-se acolo, că a solvitū taxa de 5 fl. pro 1891.

Nr. 61. Dnulū Demetriu Coltofeanū, protopopū în Brețcu, încredințatū din partea acestui comitetū cu conducerea afacerilorū de constituire a despărțământului nou înființatū XXXIII (alū Trei-scaunelorū), prin hârtia dto 14 Maiū a. c. Nr. 1 subșterne spre revisuire protocolulū adunārei constituante dela 10 Maiū a. c. cu aclusele lui și cu suma de 57 fl. taxe întrate de pe la membri.

Din protocolulū subșternutū se vede:

a) că s'au înscrisū 16 membri ordinarī cu taxe anuale și 25 membri ajutătorī;

b) că urmāndū constituirea, s'au alesū:

1. directorū: Demetriu Coltofeanū; 2. membrii în subcomitetū: Spiridonū Demianū, Ioanū Solvai, Ioanū Dima, Dionisie Nistorū, Constantinū Demianū și Nicolae Russu sen.;

3. membrii suplenți: Alexiu Neagoviciū și Nicolaū Comșa.

c) că constituindu-se subcomitetulū, s'au alesū: Constantinū Demianū de actuarū, Nicolaū Russu sen. de cassarū și Dionisie Nistorū de controlorū;

d) că proxima adunare a despărțământului se va ținea în Covasna, remānēndū ca subcomitetulū să fixeze timpulū. (Exh. Nr. 125/1892).

— Se adeveresce primirea sumei de 57 fl., care a întratū la cassa Asociațiunei transilvane. Numērulū membrilorū însi nuași servesce spre sciință, cu aceea, ca direcțiunea să arete în cōce fără amānare, care membru cātū a solvitū și cărī sūntū membrii noi înscriși, căci pentru acestia trebuie să se cēră aprobarea adunārei

generale; extradarea diplomei la adresa membrilor noi următor numai după aprobare și după depunerea taxei de 1 fl. v. a.

Constituirea despărțământului și a subcomitetului fiindu-se să vîrșită în conformitate cu prescriesele regulamentului, se ia cu aprobare la cunoscință, mulțumindu-se dlui protopop și actualului director Demetriu Coltofeanu pentru ostenelele, ce le-a îndurat cu conducerea afacerilor de organizare a despărțământului.

Nr. 62. Direcțiunea despărțământului XXIX (Mediașu), prin hîrtia dto 28 Maiu a. c. subșterne spre revisuire protocoalele subcomitetului dela 5 Noembrie 1891 și 5 Maiu a. c., precum și un raportu alu cassarului.

Din protocolul dela 5 Novembre 1891 se vede:

a) că s'a constatat pe basa raportului datu de cassarulu, că dela constituire au intratu fl. 181 și s'au spesatu 18 fl. și că spesele s'au justificatu prin documente;

b) că s'a decisu, ca membri restanțieri să fiă solicitați a-și achita taxele;

c) că se va procura unu sigilū pentru despărțământu.

Din protocolul dela 5 Maiu a. c. se vede:

a) că se face întrebarea la acestu comitetu, ce se se întempe cu membrii, cari nu-și achiteză taxele?

b) că s'a stabilitu programa pentru adunarea generală, ce se va ținea în 17 Iulie a. c. în Mediașu; (Exh. Nr. 127/1892).

— Cuprinsul protocoalelor servesce spre sciință, cu aceea, că cu membrii, cari nu voru să-și achiteze taxele, se se urmeze conformu prescrielorū §. 8 din „Normativul pentru încassarea taxelor.

Nr. 63. Secretarul II. notifică, că murindu cancelistul Asociațiunei, fericitul Paulu Străulea, locotenentū în pensiune, care a servitū acestei reuniuni timpū de 7 ani cu cea mai mare acurateță și cu celū mai laudabilū zelū, postulū de cancelistū e neocupatū.

— Postulū de cancelistū alu Asociațiunei se declară vacantū, și se autoriséză presidiulū a-lū îndeplinī prin concursū pre lângă condițiuni, cari se corespundă acelu serviciū conformu exigențilorū Asociațiunei și ale comitetului seu.

Nr. 64. Direcțiunea despărțământului XXXII (D. St. Martinū) prin hîrtia dto 11 Iunie a. c. subșterne spre revisuire protocolul subcomitetului dela 9 Iunie a. c.

Din protocolu se vede:

a) se esprimă condolență față cu decedatulū membru și cassarū zelosū Timoteiū Circa;

b) că oficiul de cassarū s'a încrețut până se va îndeplini prin alegere, membrulū Emiliu Popū din Bobohalma;

c) că urmându la ordine, s'a alesū cassarū dlū Simeonū Căluțū, fostū controlorū; de controlorū provisorū s'a numitū dlū Emiliū Popū;

d) că s'aū luatū măsurile de lipsă pentru încassarea restanțelorū;

e) că decă vorū ierta împregiurările, adunarea generală a despărțemētului se va ținea în Ernutū la 31 Iulie a. c.;

f) se va publica concursū pentru premiile create. (Exh. Numērulū 131/1892).

— Cuprinsulū protocolulū subșternutū servește spre sciință.

Nr. 65. Direcțiunea despărțemētului XXVII (Cohalmū) prin hârtia dto 14 Iunie a. c. Nr. 1 subșterne spre revisuire protocolulū subcomitetulū dto 10 Iuniu a. c., din care se vede:

a) că adunarea generală se va ținea la 11 Iuliu a. c. în Ungra;

b) pentru trebuințele despărțemētului pro 1892 și 1893 s'a preliminarū suma de 10 fl.;

c) s'a statoritū ordinea de ȓi pentru adunare;

d) se cere unū numērū corēspondētorū din statutele și regulamentele Asociațiunei. (Exh. Nr. 132/1892).

— Cuprinsulū protocolulū subșternutū servește spre sciință, avēndū a se trimite la adresa direcțiunei numērulū cerutū de esemplare din tipăriturile Asociațiunei.

Nr. 66. Cererea dlui George Tăbăcariū pentru scutirea de didactru și pe semestrulū II. alū anului scol. curentū a ficei sale Eugenia, elevă de cl. IV. civilă (Exh. Nr. 134/1892).

— Se încuviințēză, dupăce a fostū ascultată și părerea direcțiunei scolare, mai alesū în vederea stărei materiale a părințilorū.

Nr. 67. Direcțiunea școlei civile de fete a Asociațiunei prin hârtia dto 21 Iunie a. c. Nr. 126 subșterne spre revisuire protocolulū conferinței corpului didacticū dela 23 Maiū a. c., în care se cuprinde hotărîrea de a felicita pe dlū G. Barițū, delegatulū școlei, de aniversarea ȓilei a 80 a vieței sale. (Ex. Nr. 136/1892).

Spre sciință.

Nr. 68. Direcțiunea școlei civile de fete a Asociațiunei prin hârtia dto 21 Iunie a. c. Nr. 127 subșterne spre revisuire protocolulū corpului didacticū din conferința dela 15 Iuniu a. c., din care se vede, că purtarea morală a elevelorū, precum și diligența aceloră și sporulū în studii în decursulū lunei Maiū aū fostū satisfăcătore. (Ex. Nr. 137/1892).

— Cuprinsulū protocolulū subșternutū se ia la cunoscință.

Nr. 69. Direcțiunea școlii civile prin hârtia dto 24 Maiu a. c. Nr. 130 transpune acestui comitetu câte 50 esemplare din programa școlii pro 1891/2, din planulū celū nou de învățământū, scosū din programă în edițiune separată și din regulamentulū internū, care a trebuitū sē se retipărăscă, ne mai esistândū nici unū esemplarū, și cere ca eventualulū supererogatū, ce va resulta în comparațiā cu budgetulū pro 1891/2, pentru scōtērea în tiparū a programei, care de astădatā e fōrte voluminosă, precum și spesele cu scōtērea în edițiā separatā a planulū de învățământū și cu retipărirea regulamentulū internū sē se acopere din venitele Asociațiunei conformū conclusulū adunārei generale pin anulū 1891 din ședința II (dela 5/17 Augustū 1891) Nr. prot. 20 lit. u. (Exh. Nr. 138/1892).

— Se adeverește primirea esemplarelorū trimise și se încuviințēzā achitarea supra-erogatelorū din venitele Asociațiunei.

Nr. 70. Cu privire la esamenele de sfērșitulū anulū scol. 1891/2 dela școlā civilā de fete cu internatū a Asociațiunei, avēndū în vedere și prescisele § 8, al. 2 din statutulū de organizare,

— se hotăresce: La esamenele de sfērșitulū anulū scolarū 1891/2 dela școlā civilā de fete a Asociațiunei comitetulū va fi reprezentatū prin unū delegatū comisarū în persōna președintelū Asociațiunei, a dlū G. Barițiu.

Nr. 71. Dlū G. Candrea, cassarulū Asociațiunei, prin hârtia dto 24 Iunie a. c. subșterne spre ratificare contractulū de arēndā încheiatū cu Ioanū Iancu cu privire la realitāțile din lāsāmēntulū dupā fericitulū Avramū Iancu. (Ex. Nr. 139/1892).

— Contractulū subșternutū se aprōbă și ratifică, despre ceea-ce se încunosciințēzā și Ioanū Iancu.

Nr. 72. G. Candrea, cassarulū Asociațiunei, prin hârtia dto 24 Iunie a. c. întrēbā, dēcā comitetulū e aplicatū a încuviința unele adaptāri la cuartirulū folositū de presentū ca cancelariā, căci în casulū acesta s'arū putea închiria în modū avantajosū. (Ex. Numērulū 140/1892).

— În considerarea, că adăptările cerute s'arū putea întroduce numai luāndu-se dela destinațiunea sa culina pentru spălatū, instalatā anulū trecutū, ceea-ce pentru acum e cu neputință, dlū cassarū G. Candrea sē caute a închiria cuartirulū și fără a întroduce adaptāri.

Nr. 73. Cassarulū Asociațiunei dlū G. Candrea, prin hârtia dto 24 Iunie a. c. aratā că dupā adevērirea bărbațilorū competenți, sistemulū de „Heidelberg“ pentru ieșitorī s'a arētatū nepracticū, și

propune, ca străformarea proiectată a eşitorilor dela şcoala Asociaţiunii după numitul sistem se se mai amâne. (Ex. Nr. 144/1892).

— Se adóptă propunerea cassarului.

Nr. 74. Pe basa raportului dto 24 Iunie a. c. (Exh. Numărul 143/1892),

— Cassarul Asociaţiunii, dlú Gherasimú Candrea, se autoriséză, ca banii elocaţi pe lângă libele de depuneri la institutulú „Albina“ cu interese de 5%, după cari cu începerea dela 1 Iulie a. c. se dau însé numai 4 $\frac{1}{2}$ %, se-í investeze în scrisuri fonciare de ale numitulú institutú.

Nr. 75. Cassarulú Asociaţiunii, dluí G. Candrea prin hártia dto 24 Iunie a. c. arată, ce reparaturí anume suntu neapératú a se face la edificiulú şcolei, şi cari şi câte odái trebuescú váruite, şi că váruirea acestora nu va costa mái multú de 50 fl., în fine e de páreré, că reparaturile indicate, fiindú mérunte, se se facá cu aplicarea unuí lucrátóriú cu díua à 1 fl. 50 cr. v. a. (Ex. Nr. 146/1892).

— Raportulú cassarului servece spre sciintá, autorisándu-se a dispune váruirea odáilorú şi a aplica unú lucrátóru cu díua între condiţiunile arétate pentru întóducerea reparaturilorú necesare.

Nr. 76. Academia de sciinte ces. şi reg. din Viena a donatú pe séma bibliotecéi Asociaţiunii urmátórele publicaţiuni:

a) Sitzungsberichte phil.-hist. Classe, Bd. 124 u. 125 und Register Nr. XII.

b) Sitzungsberichte math. naturw. Classe Abth. I. 1891 Nr. 1—7 Abth. II. a) 1891 Nr. 1—7; Abth. II. b) Nr. 1—7; Abth. III. 1891 Nr. 1—7;

c) Denkschriften math. naturw. Classe Bd. 58.

d) Archiv für Kunde östr. Geschichtsquellen Bd. 77 Hälfte II. (Exh. Nr. 145/1892).

— Spre sciintá, cu aceea, că s'a adeveritú primirea.

Sibiiú d. u. s.

George Bariţiú m. p.
preşedinte.

Dr. Ioanú Crişanú m. p.
secretarú II.

Verificarea acestuí protocolú se concrede dlorú: I. V. Russu, Parteniú Cosma, Ioanú Creţu.

S'a cetitú şi verificatú. Sibiiú în 5 Iulie 1892.

Ioanú Russú m. p.

P. Cosma m. p.

Ioanú Creţu m. p.

Nr. 165/1892.

Procesul verbal

al comitetului Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului român, luat în ședința dela 9 Iuliu n. 1892

Președinte: G. Barițiu. Membrii prezenți: Zacharia Boiu, P. Cosma, I. Papiu, Ioan Crețu, I. G. Popu, Nicanoru Frateșu controlor, G. Candrea cassar, N. Toganu bibliotecar.

Secretar: Dr. I. Crișianu.

Nr. 77. Direcțiunea despărțământului XX (Blaj) prin hârtia dto 29 Iuniu a. c. Nr. 5 subșterne spre revisuire 4 protocoale ale subcomitetului și 2 protocoale ale adunărilor generale din despărțământ.

1. Din protocolul subcomitetului dela 13 Septembrie 1891 se vede:

a) că s'a constituit subcomitetul, alegându-se cassar V. Olteanu, ear secretar Dr. V. Smigelschi;

b) că s'a luat cu plăcere la cunoscință, că Asociațiunea își va ținea proxima sa adunare generală în Blaj;

c) că „Reuniunea femeilor române din Blaj” va fi rugată să ia asupra-și arangiarea unei espozițiuni pe timpul adunării generale.

d) că se facu de pe acum pregătiri pentru adunarea generală;

2. Din protocolul subcomitetului dela 27 Septembrie 1891 se vede: că terminul pentru adunarea generală a despărțământului se statorosece pe 11 Octobrie 1891.

3. Din protocolul adunării generale a despărțământului dela 11 Octobrie 1891 se vede:

a) că s'a stabilit un program pentru dillele adunării generale proxime a Asociațiunii;

b) că afacerea cu înființarea de agenturi în despărțăminte se încrede subcomitetului;

4. Din protocolul subcomitetului dela 1 Noemvrie 1891 se vede:

a) că terminul mai potrivit pentru adunarea generală a Asociațiunii, în vederea împregiurărilor locale, aru fi 7 Augustu a. c. și dillele următoare;

b) că arangiarea espozițiunii cu ocaziunea adunării generale a Asociațiunii o a luat asupra-și „Reuniunea femeilor române din Blaj”.

5. Din protocolul subcomitetului dela 1 Maiu a. c. se vede:

a) că s'a ficsat timpul pentru ținerea adunării generale a despărțământului;

b) că are a se ținea în adunarea generală o disertațiune populară de cătră dl I. Negruțu;

c) că institutul de economii „Patria“ a votat suma de 204 fl. 60 cr. pentru suportarea speselor cu ocaziunea adunării generale a Asociațiunei;

d) că s'a decis să se trimită o adresă de felicitare președintelui Asociațiunei, d-lui G. Barițiu, din incidentul aniversării zilei onomastice a 80-a;

6. Din protocolul adunării generale a despărțământului dela 6 Iunie a. c. se vede:

a) că s'a cetit raportul general al subcomitetului și s'a luat spre știință;

b) că adunarea generală proximă se va ținea în Roșia. (Exh. Nr. 147/1892).

— Cuprinsul protocoalelor subșternute servește spre știință, cu aceea, că presidiul, luând act de hotărârile respective ale despărțământului XX (Blaj), a și convocat adunarea generală a Asociațiunei în Blaj pe 7 August a. c. și zilele următoare.

Nr. 78. Direcțiunea despărțământului VI. (S. Sebeș) prin hârtia dto 1 Iulie a. c. subșterne spre revizuire protocolul subcomitetului din ședința dela 30 Iunie a. c. Din protocolul subșternut se vede:

a) că adunarea despărțământului se va ținea în Vințulu de jos la 6/18 Septembrie a. c.

b) că s'a luat măsurile de lipsă pentru înființarea agenturilor;

c) că s'a ales o delegațiune în persoanele dlor Dr. P. Isac, Zevedei Mureșan, S. Medean și I. Oncescu, care să reprezinte despărțământul la adunarea generală în Blaj;

d) că s'a primit abdicerea dlu I. Droc, protopop, din subcomitet, avându a fi înlocuit, până la întregirea vacanței prin forul competent, prin membrul suplent Samuil Roșu. (Exh. Nr. 148/1892).

— Cuprinsul protocolului subșternut servește spre știință.

Nr. 79. Se prezintă raportul delegatului comitetului în afacerile școlare, a dlu G. Barițiu, dto 20 Iunie a. c. apoi raportul direcțiunei școlare dto 6 Iulie a. c., ambele despre școla civilă de fete cu internat a Asociațiunei, anumit despre activitatea acelu institut în decursul anului școlar 1891/2 și despre unele îmbunătățiri, ce ar fi a se mai introduce, în special despre cursul complementar prevăzut în statutul de organizare § 4, ce ar fi a se deschide cu începerea anului școlar 1892/3. (Ex. Nr. 159/1892).

— Raportele subșternute se transpun spre studiere unei comisiuni esmise din sinul comitetului în persoanele dlor I. St. Șuluțiu, Leontin Simonescu și G. Candrea.

Ce privește cursul complementar, fiind că e o chestiune de urgență, se hotărăse, că acela să se deschidă cu începerea anului școlar 1892/3, și direcțiunea școlară să facă încă de pe acum pregătirile de lipsă, avisându pe părinți despre cele decise.

Nr. 80. Se prezintă rațiociniul școlii civile de fete cu internat a Asociațiunii pro 1891/2 și proiectul de buget al aceleiași școli pro 1892/3 pregătite de direcțiunea școlară. (Exh. 155/1892).

— Se transpun spre censurare comisiunii exmise la punctul 79 al acestui protocol.

Nr. 81. Rațiociniul Asociațiunii transilvane pro 1891 și proiectul de buget al aceleia pro 1893, pregătite și prezentate de cassarul Asociațiunii transilvane. (Exh. Nr. 166/1892).

— Se transpun spre censurare unei comisiuni exmise în persoanele dloră I. St. Șulutu și Leontinu Simonescu.

Nr. 82. Direcțiunea școlii civile de fete a Asociațiunii transilvane prin hârtia dto 1 Iulie a. c. Nr. 131 subșterne spre revizuire protocolul corpului didactic din conferința dela 29 Iunie a. c. dimpreună cu tabelele de clasificățiune, ca acluse. (Exh. Nr. 150/1882).

— Protocolul subșternut cuprindându constatări referitoare la ținerea esamenelor conformă programei publicate, și la starea actuală a corpului didactic, apoi dispozițiunii cu privire la începerea anului școlar următor 1892/3, se ia cu aprobare la cunoștință.

Nr. 83. Direcțiunea școlii civile de fete a Asociațiunii prin hârtia dto 4 Iulie a. c. Nr. 134 subșterne inventariul școlii și al internatului, pregătit pe baza rațiociniilor anilor școlari 1886/7—1891/2.

Din inventariu se vede, că obiectele aceleia reprezintă o valoare de fl. 11,933 50 v. a. după ce s'au detrasă percentele obicnuite pentru deteriorare. (Exh. Nr. 153/1892).

— Inventariul subșternut servește spre știință, cu aceea, ca un exemplar dintrunsul se păstreze la cassa Asociațiunii.

Nr. 84. Direcțiunea școlii civile de fete prin hârtia dto 1 Iulie a. c. Nr. 132 subșterne cererea învățătoarelor Eugenia Trifu și Elisa Nasta de cuprinsul, ca să li-se rescumpere în bani proviziunea, ce le compete pe lunile Iulie și August, pe lunile de ferii, cari le petrecă afară de institutu. (Exh. Nr. 151/1892).

— De vreme-ce întreținerea, și anume victul, quartirul, spălatul etc. pôte compete personalului din internat numai pe timpul care-l petrece acolo, cum și sub condițiune de a împlini și unele funcțiuni specificate în regulamentul organic intern §. 5 literele *l* și *m*, — cererea învățătoarelor Eugenia Trifu și Elisa Nasta pentru răscumpărarea în bani a proviziunii pe cele două luni de ferii, cari le petrecă afară de internat, nu se pôte incuviința.

Nr. 85. Direcțiunea școlii civile de fete a Asociațiunii prin hârtia dto 2 Iulie a. c. Nr. 133 subșterne cererea învățătoarei suplente Elisa Nasta, pentru a fi numită învățătoare ordinară provisoră și a i-se asigna apoi și salariul corespunzător cu începerea anului școlar 1892/3 (Exh. Nr. 152/1892).

— Comitetul, neavându motive de a se abate dela conclusul seu dto 9 Decembre 1891 Nr. prot. 248 lit. *c*), nu pôte considera cererea învățătoarei E. Nasta.

Nr. 86. Direcțiunea școlii civile de fete a Asociațiunei prin hârtia dto 4 Iulie a. c. Nr. 135 subșterne cererea învățătorului Dr. V. Bologa pentru unū ajutorū de 150 fl. v. a., cari bani s'arū fi cruțatū în anulū acesta scolarū 1891/2 prin provisoriatulū în direcțiunea scolară, și altfelū arū compete vre-unuia dintre învățătorii ordinari definitivi. (Exh. Nr. 154/1892).

— Cererea învățătorului Dr. V. Bologa se transpune spre opinare pe lângă reflectare la anteacte relative la calitatea acelei cereri, comisiunei exmise sub Nr. 79 alū acestui protocolū.

Sibiū, d. u. s.

Georgiu Barițiu m. p.,
președinte.

Dr. Ioanū Crișianū m. p.,
secretarū II.

Verificarea acestui procesū verbalū se concrede d-lorū:
Ioanū Crețu, Nicanorū Frateșū, I. G. Poppū.

S'a cetitū și verificatū. Sibiū, în 11 Iulie 1892.

Nicanorū Frateșū m. p.

Ioanū Crețu m. p.

Ioanū G. Poppū m. p.

Nr. 186/1892.

BCU Cluj / Central University Library Cluj Procesū verbalū

alū comitetului Asociațiunii transilvane pentru literatura română și cultura poporului românū, luatū în ședința dela 16 Iulie n. 1892.

Președinte: Georgie Barițiu. Membrii prezenți:
Dr. Il. Puscariū, vice-președinte, P. Cosma, N. Frateșū, controlorū, I. St. Șuluțiu, L. Simonescu, I. Papiū, I. Hannia, Z. Boiū, I. G. Popū, N. Toganū, bibliotecarū.

Secretarū: Dr. I. Crișianū.

Nr. 87. Comisiunea exmisă din sinulū comitetului prin conclusulū dto 9 Iulie a. c. Nr. prot. 86, spre a opina asupra cererei învățătorului dela școla civilă de fete a Asociațiunei transilvane a d-lui Dr. Vasile Bologa, pentru unū ajutorū, își presentă raportulū. (Exh. Nr. 182/1892).

Pe basa desfășurărilor detaiate și temeince din raportulū comisiunei, comitetulū nu a aflatū motive justificătore pentru rugarea învățătorului Dr. Vasile Bologa, și prin urmare nici nu o a potutū încuviința.

Nr. 88. Se presentă raportulū comisiunei exmise cu datulū 9 Iulie a. c. sub Nr. prot. 79, spre a studia raportulū direcțiunei scolare despre activitatea institutului în decursulū anulū scolaricū 1891/92. La propunerea comisiunei, (Exh. Nr. 179/1892).

— Se decide:

Raportul^u direcțiunei scolare, cuprin^dându în partea I îmbunătățirile, cari s'au făcutu cu privire la învățământu, în partea II constatarea cu privire la vieța internă, că în institutu domnesce unu spiritu sănătosu și deplinu satisfăcătoru, se ia cu aprobare la cunoștință și se adóptă întru tóte propunerile făcute de dēnsa, și anume:

1. Ca sē se continue îmbunătățirile inițiate ;
2. Ca clasa, în care se între elevele estraordinare, sē se facă atērnătóre dela pregătirea acelora ;
3. Ca sē se procure mijlócele de învățământu necesare pentru desemnū și geometriă ;
4. Ca lucrul de mână sē se continue în direcțiunea inițiată pe basa noului planū de învățământu ;
5. Ca, simțindu-se lipsa de a se înmulți personalulū din internatū prin vre-o bonă seú guvernantă, sē se aplice o persónă cu cualificațiune corespundētóre exigențelorū institutului nostru.

Direcțiunea se autoriséză, a continua în stăruințele sale de până acum, atâtu în cele ce privescū învățământulū însuși, câtu și pentru susținerea și ulterióra desvoltare salutară a vieței interne în institutu, și spre scopulū acesta a pune la cale tóte câte se recerū pentru esecutarea practică a propunerilorū de mai susū.

Nr. 89. Se presentă raportulū aceleia-și comisiunii, referitorū la raportulū delegatului comitetului în afacerile scolare, a d-lui G. Barițiu, totū despre activitatea scólei Asociațiunei în decursulū mai alesū alū anului scol. 1891/92. (Exh. Nr. 183/1891).

Pe baza desfășurărilorū și a propunerilorū motivate din raportulū comisiunei, comitetulū a luatū următórele hotărri :

1. Propunerea delegatului cu privire la reactivarea cursului complementarū la scóla Asociațiunei e resolută prin conclusulū comitetului din ședința dela 9 Iulie a. c. Nr. prot. 79 al. 2.

2. Propunerea delegatului cu privire la îmbunătățirea colecțiunei de mijlóce de învățământu pentru desemnū și geometriă e resolută prin conclusulū de sub Nr. 88 din acestū procesū verbalū.

3. Direcțiunea institutului Asociațiunei sē însărcinéză, a face comitetului la timpulū seú propunerī positive referitóre la o îmbunătățire și mai mare a instrucțiunei din musica vocală.

4. Ce privesce propunerea delegatului de cuprinsulū, ca directorulū scólei, chiar și decă nu ar fi dintre membrii corpului didacticū, sē fiă aplicatū definitivū seú celū puțin pe unū periodū mai lungū, se hotăresce, că până atuncī, până cândū va fi cu putință a institui ca directorū pre una dintre puterile didactice ale scólei, directorulū sē se aplice provisorū pe timpū nedeterminatū, pe lângă remunerațiunea de 300 fl. la anū.

5. Sē se inițieze pertractări cu „Reuniunea femeilorū române din Sibiiu,” pentru-ca scóla elementară a aceleia sē trecă în proprietatea Asociațiunei.

6. Asociațiunea sē înlesnéscă tipărirea cărțilorū scolastice necesare, contribuindū la spesele de tiparū o parte din dotațiunea votată pentru publicațiuni literare.

Nr. 90. Comisiunea exmisă din partea comitetului prin concludul dto 9 Iulie a. c. Nr. prot. 81 pentru revisuirea rațiociniilor cassei Asociațiunei pro 1891, raportéză despre revisiunea făcută, aretându, că a aflatu tôte în bună ordine. (Exh. Nr. 184/1892 și 166/1892).'

1. Raportul comisiunei se ia spre sciință, ear rațiociniile se declară de revêdute și aprobate, avêndu a fi transpuse adunărei generale ce se va ținea în Blajü, spre revisiune finală și extradarea absolutoriului.

2. Sê se dee expresiune de mulțumită față cu institutul de creditü și economii „Albina“ și față de directorul aceluia, d-lü Partenie Cosma, pentru ajutôrele votate Asociațiunei și școlêi civile de fete și pentru colecta efectuită în interesul Asociațiunei.

3. În nexü cu cercetările despre originea și destinațiunea fundațiunilor se se dispună, pe basa unui raportü specialü din partea biroulü, posibila contopire a unorü fundațiunü și deposite improprii cu fondulü Asociațiunei.

4. Sê se ștergă, totü pe basa unui raportü alü biroulü, pretensiunile la Emilianü Popovicü și Adamü Selăgeanü (Szilagy).

5. Biroulü se îndrumă a veni cu propunerü pentru a introduce o contabilitate modernă și practică la cassa Asociațiunei, spre a esecuta în acêstă privință și concludul concernentü alü adunărei generale din anulü trecutü.

Nr. 91. Aceea-și comisiune dela Nr. precedentü alü acestui procesü verbalü presentă proiectulü de budgetü alü Asociațiunei pro 1893, pregătitü de cassarulü Asociațiunei d-lü G. Candrea. (Exh. Nr. 184/1892 și 166/1892).

Proiectulü de budgetü alü Asociațiunei pro 1893 se primesce în textulü alăturatü, avêndu a fi prezentatü adunărei generale pentru aprobare și statorire definitivă.

Nr. 92. Comisiunea exmisă din sinulü comitetului prin concludul dto 9 Iulie a. c. sub Nr. prot. 79 cu scopü de a censura rațiociniulü școlêi civile de fete cu internatü a Asociațiunei pro 1891/92, pregătitü de direcțiunea școlară, raportéză asupra aceluia, aretându, că a aflatü totulü în ordine. (Exh. Nr. 181/1892).

Raportulü comisiunei servece spre sciință, ear rațiociniulü se declară revêdutü și se aprôbă, dându-se direcțiunei dela școlă Asociațiunei absolutoriulü. Rațiociniulü revêdutü și aprobat se transpune spre informare adunărei generale a Asociațiunei, ce se va ținea în Blajü.

Nr. 93. Aceea-și comisiune dela Nr. prot. precedentü presentă, în conformitate cu mandatul avutü, proiectulü de budgetü alü școlêi civile de fete cu internatü a Asociațiunei pro 1892/93, pregătitü de direcțiunea școlară. (Exh. Nr. 181/1892).

Budgetulü școlêi civile de fete cu internatü a Asociațiunei transilvane pentru anulü școl. 1892/93 se aprôbă și se statorisce

definitiv în textul alăturat, avându a se transpune și acesta spre informare adunării generale.

Nr. 94. Comisiunea exmisă prin hârtia presidială dto 14 Iulie a. c. Nr. 165 cu însărcinarea, de a scontra cassa Asociațiunei, raportază, că asemănându efectele și valorile găsite în cassă cu conținutul pregătit de cassarul Asociațiunei, a aflat totu în ordine (Exh. Nr. 180/1892).

Spre știință, cu aceea, că scontrarea se se face pe viitoru în primele zile ale lunei Ianuarie a fiă-cărui anu.

Sibiiu, d. u. s.

George Barițiu m. p.,
președinte.

Dr. I. Crișianu m. p.,
secretarū II.

Verificarea acestui procesu verbalu se concrede d-loru Ioanu Hannia, Partenie Cosma, Leontinu Simonescu.

S'a cetitu și verificatu. Sibiiu, în 7/19 Iulie 1892.

Leontinu Simonescu m. p.

Partenie Cosma m. p.

Nr. 187/1892.

Procesu verbalu

alū comitetulu Asociațiunei transilvane pentru literatura română și cultura poporulu românū, luatū în ședința dela 17 Iuliu n. 1892.

Președinte: G. Barițiu. **Dr. II. Pușcariu** vice-președinte.
Membrii prezenți: Partenie Cosma, N. Frateșiu controlorū, Z. Boiu, I. St. Șuluțiu, L. Simonescu, I. G. Popu, Nicolau Toganu bibliotecarū.

Secretarū: Dr. I. Crișianu.

Nr. 95. Secretarulu II. prezintă proiectulu de raportu alū comitetulu cătră adunarea generală a Asociațiunei despre activitatea sa în anul administrativ 1891, dimpreună cu unu proiectu de programu pentru adunarea generală. (Ex. Nr. 185/1892).

— Raportulu se primesce în textulu alăturat, avându a fi prezentatū adunării generale, ce se va ținea la 7 Augustu a. c. și zilele următoare în Blajū. Proiectulu de programă de asemenea se primesce în textulu alăturat.

Nr. 96. Revenindū asupra raportulu direcțiunei școlare dto 9 Iulie a. c. Nr. 137, și anumitū asupra punctulu din urmă alū aceluia, în care directorulu Dr. I. Crișianu, alesū în calitatea acēsta în modu provisorū interimalu prin concludulu comitetulu dto 5 Septemvrie 1891 Nr. prot. 126, creșendu-și misiunea implinită, cere

a se lua de urgență dispozițiunile de lipsă cu privire la oficiul de director. (Ex. Nr. 159/1892).

— Comitetul alege în unanimitate pe dl. Dr. I. Crișianu de director provisoru pe timp nedeterminat, în conformitate cu concludusul seu dto 16 Iulie a. c. de sub Nr. prot. 89 pt. 4.

Nr. 97. Cu provocare la unu concludu anterioru și pentru a delătura o lacună simțită,

— Cassarul Asociațiunei, dl. G. Candrea, primesce însărcinarea, a presenta comitetului fără amănare unu preliminaru de spese, ce s'arū cere pentru instituirea orologiului plānuitu la edificiul școlei civile de fete cu internatū a Asociațiunei.

Nr. 98. Presidiulū presentă tomulū I. din documentele, ce se publică sub auspiciile Asociațiunei de d-nulū I. cav. de Pușcariū purtāndū numirea: „*Date istorice privitoare la familiile nobile romāne*“, Sibiu 1892. Tiparulū tipografiei archidiececane. Eară apoi și până cāndū acestū opū va apărea întregū în trei părți principale, se recomandă cetitorilorū romāni mai vērtosū din punctū de vedere, cā prin documentarea despre esistența multorū miș de familii de naționalitate romānă nobilitate în cursulū veacurilorū în sensulū sistemelorū feudalismului, se dau probe învederate, cā și elementulū romānu din acēstā țēră a participatū în tōte timpurile la afacerile publice ale acestorū țērī prin clasele nobilitare eșite din sinulū seu, întocmai ca și alte poporațiuni conlocuitoare.

— Spre sciință, avēndū a se trāmite cāte-unu esemplarū membrilorū comitetului, apoi direcțiunilorū despărțemintelorū, precum și societățilorū și corporațiunilorū, cu cari stāmū în schimbū.

Nr. 99. Tipografia archidiececană prin hārtia dto 3 Iulie a. c. subșterne spre achitare 2 conturi în suma totală de 805 fl. 48 cr., și anume:

Pentru „Transilvania“ pe semestrulū I. 1892 388 fl. pentru tomulū I. din conscrierea familiilorū nobile, de Cav. de Pușcariū, 417 fl. 48 cr. (Ex. Nr. 156/1892).

— Sum'a de 805 fl. 48 cr. se asemnēză la cassa Asociațiunei spre plătire tipografiei archidiececane pe lângă documentū în ordine. Contulū pentru „Transilvania“ de 388 fl. se va acoperi dela titlulū budgetarū propriu, contulū alū doilea din miia de floreni, votată pentru înavușirea literaturēi romāne.

Sibiu, d. u. s.

George Barițiu m. p.
președinte.

Dr. I. Crișianu m. p.
secretarū II.

Verificarea acestui procesū verbalū se concrede d-lorū: Z. Boiu, I. G. Popu, Nicanorū Frateșiu.

S'a cetitū și verificatū, Sibiu 19 Iulie 1892.

Nicanorū Frateșiu m. p.

I. G. Popu m. p.

Zacharia Boiu m. p.

Nr. 230/1892.

Procesul verbal

luată în ședința comitetului Asociațiunii transilvane pentru literatura și cultura poporului român, ținută în Sibiiu la 1 August 1892.

Președinte: George Bărițiu. Dr. Il. Pușcariu vice-președinte. Membrii prezenți: V. I. Russu, Iosif St. Șuluțu, Ioan Papiu, Nicanor Frateșu, P. Cosma, I. Crețu, I. Popu de Galați, Nicola Toganu, cassaru Gherasimu Candrea.

Secretar: Dr. Ioan Crișianu.

Nr. 100. Președintele deschizând ședința, după-ce ambii secretari lipsesc din Sibiiu pentru căutarea sănătății fiind duși în concediu, pentru ducerea protocolului desemneză de notaru pentru ședința de adă pe cassariul Gherasimu Candrea.

— Spre scire.

Nr. 101. Președintele espune, că față cu doliul, în care a ajuns orașul Blaj prin mörtea Metropolitului Ioan Vancea n'arü fi öre la locu pentru ținerea adunării generale, ce pentru estimpu a fostu convocată pe 7 și 8 Augustu la Blaj, se se iee alte dispozițiuni. La propunerea membrului Partenie Cosma se ia următorul concludu %.

— Comitetul și esprimă la protocolu adăncu simțita sa condolență, pentru perderea distinsului Prelatu, membru fundatoru alu Asociațiunii transilvane, și pentru a lua parte la cortegiul funebraļu și de a esprima Venerabilulu Capitulu și oralmente condolența sa, esmite în comisiune pe membrii së: Vicepreședinte Dr. Ilarionu Pușcariu, Ioan V. Russu, Partenie Cosma și Iosif St. Șuluțu.

Luându-se în discusiune ținerea adunării generale, se decide:

Fățu cu doliul, în care a ajuns orașul Blajiu prin mörtea Metropolitulu Ioan Vancea, și după schimbarea totală a impregiurărilor de acolo, adunarea convocată pe 7 și 8 Augustu a. c. acolo se revocă, și amănându-se pe ziua de 27 Augustu a. c. st. n. pe acestu terminu se convocă la Sibiiu.

Acăsta se va aduce la cunoscința publică pe calea diaristice și a despărțemintelor Asociațiunei.

Cu aceste terminându-se agendele ședinței de adă, procesul verbalu presentu s'a încheiatu și subscrisu.

Sibiiu, d. u. s.

George Bărițiu m. p.,
președinte.

Gherasimu Candrea m. p.,
cassaru, notaru ad hoc.

Verificarea acestui procesu verbalu se concrede dloru:
I. V. Rusu, Parteni Cosma, Ioan Crețu.

S'a cetitu și verificatu Sibiiu 5 Augustu 1892.

Ioan V. Russu m. p.,

Partenie Cosma m. p.,